

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Megerősített partnerség az európai kutatási térségben a kiválóság és a növekedés támogatására

(COM(2012) 392 final)

(2013/C 76/06)

Előadó: **Daniela RONDINELLI**

2012. július 17-én az Európai Bizottság úgy határozott, hogy az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a következő tárgyban:

A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Megerősített partnerség az európai kutatási térségben a kiválóság és a növekedés támogatására

COM(2012) 392 final.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció 2013. január 8-án elfogadta véleményét.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2013. január 16–17-én tartott 486. plenáris ülésén (a január 16-i ülésnapon) 120 szavazattal, 2 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) számára az európai kutatási térség (EKT) létrehozása elsődleges célkitűzést jelent az európai növekedés és gazdasági, szociális és kulturális fejlődés elősegítése, valamint a tudományos kiválóság és a tagállamok, régiók és társadalmak közötti kohézió megerősítése érdekében. A Horizont 2020 programban előírt finanszírozási politika kellene, hogy megjelenítse a fenti célkitűzés megvalósítását lehetővé tevő kritikus szintet.

1.2 Az EGSZB számos véleményében ⁽¹⁾ kifejtette az EKT-ra vonatkozó elképzelését, mivel pedig az Európai Bizottsággal, az Európai Parlamenttel és a Tanáccsal már elmélyült vitát és véleménycserét indított el a témában, kedvezően fogadja a bizottsági közleményt.

1.3 Az EGSZB egyetért az Európai Bizottsággal, amely a növekedést az EKT elsőbbségi célkitűzései közé sorolja. A jelenlegi súlyos gazdasági és szociális válságban a fenti célkitűzés felvállalása kulcsfontosságú az európai szervezett civil társadalom számára.

1.4 Az EGSZB szerint a kutatók, a tudományos eredmények és a technológia szabad áramlása a belső piac „ötödik szabadságjogává” kell, hogy váljon.

1.5 Az EGSZB szerint az egységes kutatási térség egy állandóan változó folyamat során valósul meg, a 2014-es határidő pedig túlzottan ambíciózus többek között annak fényében is,

hogy számos európai ország éppen most léptet életbe a kutatással és innovációval kapcsolatos nemzeti beruházásokat szűkítő megszorító intézkedéseket.

1.6 Az EGSZB elfogadja azt a javaslatot, mely az EKT-t a bevált gyakorlatokra épülő megerősített partnerségen keresztül kívánja megvalósítani, nem pedig szabályozás révén. Ugyanakkor aggodalmát fejezi ki azzal kapcsolatban, hogy a szervezetekkel aláírt egyetértési megállapodások önkéntes alapúak és informálisak, és nem jelentenek jogi kötelezettséget.

1.7 Az EGSZB szerint erőteljes politikai akaratra van szükség, mely képes támogatni olyan hatékony és versenyképes nemzeti kutatási rendszereket, melyek jobb megvalósulását a kutatócsoport, a bevont szervezetek és az elért eredmények minőségén alapuló szakértői bírálat segíti elő.

1.8 Az EGSZB véleménye szerint a közpénzből finanszírozott kutatásnak azokat az ágazatokat kell előnyben részesítenie, melyek az európai polgárok jóléte szempontjából különösen fontosak, a közpénzekből pedig továbbra is a közös és szoros európai együttműködés keretében megvalósuló a projekteket kell támogatni.

1.9 Az EGSZB arra ösztönzi az Európai Bizottságot és a tagállamokat, hogy tegyenek meg minden intézkedést az EKT megvalósítását gátló akadályok kiküszöbölése érdekében. Ezek az akadályok az európai kutatói munkaerőpiac hiányával, a kutatók munkakörülményeivel, mobilitásával és társadalombiztosítási rendszerével kapcsolatosak.

1.10 Az EGSZB emlékeztet arra, hogy sürgősen meg kell változtatni a transznacionális projektekből részt vevő kutatók nyugdíjaival és nyugdíjalapaival kapcsolatos helyzetet, és olyan európai kiegészítő nyugdíjalapot kell létrehozni, mely lefedné/kompenzálna az egyik országból a másikba és egyik egészségbiztosítási rendszerből a másikba való átjárásból adódó veszteségeket.

⁽¹⁾ HL C 95., 2003.4.23., 48. o.; HL C 218., 2009.9.11., 8. o.; HL C 306., 2009.12.16., 13. o.; HL C 132., 2011.5.3., 39. o.; HL C 318., 2011.10.29., 121. o.; HL C 181., 2012.6.21., 111. o.; HL C 299., 2012.10.4., 72. o.; HL C 229., 2012.7.31., 60. o.; HL C 44., 2013.2.15., az EGSZB alábbi véleményei: Kulcsfontosságú alaptermőhelyek, Nemzetközi kutatási és innovációs együttműködés és A tudományos információkhoz való hozzáférés – közfinanszírozás. (Lásd e Hivatalos Lap 43, 48. oldalát).

1.11 Az EGSZB rámutat arra, hogy az Európai Bizottság által javasolt új kezdeményezések nem kérdőjelezhetik meg, és nem semlegesíthetik az EKT-n belül a kutatókra nehezedő adminisztratív terhek csökkentésére irányuló erőfeszítéseket.

1.12 Az EGSZB emlékezteti az EU-t és a tagállamokat arra, hogy minden olyan kezdeményezést magukéva kell tenniük, melyek az akadémiai, tudományos és kutatási életben még meglévő hátrányos megkülönböztetések, egyenlőtlenségek és nemi aránytalanságok hatékony kiküszöbölését célozzák. Különösen üdvözlő az a határozatot, melynek értelmében legalább 40 %-os női jelenlétet kell biztosítani a projektelbírálási kritériumok meghatározásával, kidolgozásával és/vagy felülvizsgálásával foglalkozó valamennyi bizottságban, valamint az egyetemi, kutatói és tudományos központokban érvényes munkaügyi politikákat meghatározó bizottságokban.

1.13 Az EGSZB kedvezően fogadja azt az uniós javaslatot, hogy dolgozzanak ki az e-tudományt támogató e-infrastrukturák fejlesztésére vonatkozó ütemtervet. Utal a kutatási eredményekhez és a tudományos ismeretekhez való hozzáférésről, valamint azok megőrzéséről és terjesztéséről szóló európai bizottsági közlemény ⁽²⁾ tárgyában kidolgozott véleményére ⁽³⁾.

1.14 Az EGSZB támogatja az európai tudományos és kutatói közösség által az állam- és kormányfőkhöz, valamint az uniós intézmények elnökeihez intézett felhívást ⁽⁴⁾, mely szerint Európa nem engedheti meg magának azt, hogy elveszítse legtehetségesebb (és különösképpen a fiatal) kutatóit és oktatóit. Márpedig az európai finanszírozás alapvetően fontos ahhoz, hogy a nemzeti finanszírozás hatékonyra és eredményessé váljon az összeurópai és nemzetközi versenyképesség javítása érdekében. Az EGSZB ezért kéri, hogy a soron következő 2014–2020-as költségvetésben ne csökkentsék a fentiekre vonatkozó költségvetési tételt.

1.15 Az EGSZB úgy véli, hogy az elsőbbséget élvező területeken végzendő tevékenységek korábban bejelentett ütemtervében, a tudományos és kutatási eredmények terjesztését és továbbadását elősegítő fórumon, valamint a közlemény révén elért eredmények végső értékelésében fontos szerepet kell szánni az EKT által érintett civil társadalom teljes és maradéktalan bevonásának.

1.16 A fenti indokok alapján az EGSZB egy olyan, saját tagjaiból kijelölt csoport létrehozását javasolja, mely az EKT megvalósítására vonatkozó értékelés, nyomon követés és döntéshozatal későbbi szakaszai során tájékoztatósi ponttá válhat az európai intézmények számára.

2. Bevezetés

2.1 AZ EGSZB számos véleményében kifejezte az EKT-ra vonatkozó, továbbra is érvényesnek és helyesnek tartott elképzelését. Kedvezően fogadja a közleményt egy olyan megerősített partnerséggel kapcsolatban, mely rámutat arra, hogy az EU és a tagállamok továbbra is érvényesnek kell, hogy tekintsék, és ki

kell, hogy terjesszék vállalásaikat. Az egyes tagállamokban elért előrelépés nem volt egyforma, némely esetben pedig továbbra is lassúnak bizonyul. A közlemény újító jellege abban rejlik, hogy az Európai Bizottság és a tagállamok közötti együttműködést kiterjeszti az EKT-hoz kapcsolódó szervezetekre ⁽⁵⁾ is. Az EGSZB **szélesebb és hatékonyabb megerősített együttműködést** tart szükségesnek.

2.2 Az EGSZB egyetért az Európai Bizottság álláspontjával, mely szerint az EKT létrehozásának a gazdasági növekedés, a tudományos kiválóság, valamint a régiók, országok és társadalmak közötti kohézió szolgálatában kell állnia. Emellett azonban figyelembe kell vennie és erősítenie kell a tudomány és a piac, az innováció és a vállalkozások, valamint az új munkaszervezési formák és az egyre inkább szoros összeköttetésben álló kutatóközpontok közötti elengedhetetlen kölcsönhatást is.

2.3 AZ EGSZB szerint a globális válságtól sújtott jelenlegi helyzetben célzottabb és erőteljesebb intézkedésekre van szükség mind a kutatáspolitikák kidolgozásában és megvalósításában tapasztalható nemzeti törésvonalak kedvezőtlen hatásainak kiküszöbölése, mind pedig a fenti politikák hatékonyságának növelését célzó tevékenységek optimalizálása érdekében. Az intézkedéseknek arra is kell irányulniuk, hogy erősítsék a nemzeti kutatási rendszerek közötti egészséges és tisztességes versenyt és a határokon átnyúló szinergiákat, valamint hogy megkönnyítsék a kutatók pályafutását, illetve a tudás mobilitását és szabad mozgását ⁽⁶⁾.

2.4 A közlemény kidolgozását megelőzően megszervezett nyilvános konzultáció a következőkre mutatott rá:

- **a kutatók számára** a legfőbb gondot a kutatói pálya csekély vonzereje, a korlátozott mobilitás és az eszmecserék lehetőségének a hiánya jelenti;
- **a kutatási tevékenységet finanszírozó és/vagy irányító szervezetek szerint** a kiválóság elérése, valamint az Európában és a világban jelenleg előttünk álló nagy kihívásoknak való megfelelő érdekében nagyobb erőfeszítésekre és jobb koordinációra van szükség. Nélkülözhetetlen a határokon átvéelő és összeurópai együttműködés, valamint az adatbázisokhoz, tudományos eredményekhez és közleményekhez való hozzáférést elősegítő megfelelő infrastruktúra. A kutatással kapcsolatban álló civil társadalomnak fokozottabban részt kell vennie az EKT döntési folyamatában;
- **a magánszféra szerint** általános aggodalom érezhető amiatt, hogy hiány van magasan minősített és képzett kutatókból. Az ipar is erőteljesen igényli az oktatási és tudományos szféra, illetve a vállalkozói szféra közötti fokozottabb együttműködést; a vállalatok megítélése szerint az egyetemi-tudományos világ, a magánszféra és a vállalati szféra nem működik együtt kellő mértékben;

⁽²⁾ COM(2012) 401 final.

⁽³⁾ Az EGSZB véleménye: A tudományos információkhoz való hozzáférés – közfinanszírozás.

⁽⁴⁾ 42 Nobel-díjas és 5 Fields-érmes nyílt levele; 2012.10.23. <http://erc.europa.eu/>

⁽⁵⁾ 2012. július 17-én az Európai Bizottság az Európai Kutatási és Technológiai Szervezetek Szövetségével (EARTO) együttműködési megállapodást írt alá. Nordforsk; Az Európai Kutatóegyetemek Szövetsége (LERU); Az Európai Egyetemek Szövetsége (EUA); Science Europe.

⁽⁶⁾ COM(2010) 546 final.

— a tagállamok és a partnerországok egyetértének abban, hogy határozottabb fellépésekre van szükség az EKT kiteljesítése érdekében, emellett pedig a bevált gyakorlatokon alapuló módszert részesítik előnyben egy esetleges jogszabályi megközelítéssel szemben.

3. A nemzeti kutatási rendszerek megerősítése annak érdekében, hogy hatékonyabbakká, nyitottabbakká és versenyképesebbekké váljanak

3.1 Az EGSZB osztja az Európai Bizottság elgondolását a nemzeti kutatási rendszereknek a bevált gyakorlatok révén történő megerősítésével kapcsolatban, valamint egyetért azzal, hogy a források kiutalása nyílt pályázatokon keresztül történjen, melyek során a szóban forgó tagállamból, más tagállamokból vagy harmadik országokból verbuvált szakértői csoportok (szakértői bíráló) (7) révén) bírálják el a beérkezett ajánlatokat. A közpénzből történő intézményi finanszírozással kapcsolatos döntéseknek a kutatócsoportok, a részt vevő intézmények és az elért eredmények minőségének értékelésén kell alapulnia. Sok esetben a kutatók, a kutatócsoportok, a pályázatok és a kutatási tervek értékelése továbbra sem történik egymással összehasonlítható mércével, noha hasonló módon megvalósított és finanszírozott projektekről és kutatásokról van szó. Az EGSZB szerint ez elfogadhatatlan értékvesztéssel jár egy olyan időszakban, amikor a különböző tagállamok jelentősen csökkentik a kutatásra szánt költségvetési támogatásokat.

3.2 Az EGSZB tudatában van annak, hogy az európai kutatás a világ legjobbjai közé tartozik. Az egyetemeken és tudományos intézményekben végzett kutatómunka révén az európai vállalatok a technológia-fejlesztés terén vezető szerephez jutottak és előkelő helyen állnak. Az EGSZB ennek fényében aggódik az Európai Bizottság által elvégzett hatásértékelés következtetését látva, melyben megállapítást nyer az, hogy egyre nyilvánvalóbbá válik az eltérés Európa, az Egyesült Államok, Japán és a többi fejlett gazdaság között (8). Mindez mintha Európa tévesztését jelezné a tudástermelés tekintetében, valamint azt is, hogy bizonyos mutatókat figyelembe véve a világ innovációs szempontból vezető országai megelőzik az EU-27-et. A globális válságot és az erőviszonyok ebből következő átrendeződését látva az EGSZB úgy véli, hogy az EKT-nak meg kell szilárdítania az európai tudomány elsőbbségét. Az európai tudomány kiemelkedő minősége és kiválósága versenyelőnyt kell, hogy jelentsen a többi nemzetközi szereplővel folytatott versenyben.

3.3 Az EU 2002-ben elhatározta, hogy a kutatás-fejlesztésre irányuló tagállami beruházásoknak az európai GDP 3 %-át kell elérniük (9). A fenti célkitűzés elérésében tapasztalt sorozatos kudarcok és annak 2020-ra való kitolása miatt az EGSZB

kételkedik abban, hogy elérhető lesz-e a célkitűzés. Az EGSZB egyetért azzal, hogy az EKT egyik prioritása – különösen a jelenlegi súlyos gazdasági és szociális válság közepette – a növekedés kell, hogy legyen, emellett pedig komolyan aggódik a megszorító politikákból fakadóan a kutatást sújtó jelentős elvonások miatt.

3.4 A felsőoktatás európai térségének az EKT létrehozásával szorosan összefüggő egyik alappillére a mobilitás elősegítése a hallgatók, oktatók és kutatók képzésének hatékony javítása érdekében. A fenti elvonások számos kutató számára megnehezítik, hogy élvezzék az EKT előnyeit, és teljes mértékben részt vegyenek benne. Az EGSZB nyugtalanságát fejezi ki ezen döntések meghozatala miatt (10).

3.5 Az EGSZB kinyilvánítja abbéli meggyőződését, hogy a hatékony és versenyképes nemzeti kutatási rendszerek érdekében határozott politikai akaratra van szükség, és ezért az EU-t és a tagállamokat arra biztatja, hogy határozottabban és gyorsabban haladjanak előre vállalásaik teljesítésében.

3.6 Az elmúlt évek során a közfinanszírozású kutatás mintha elfordult volna olyan, az európai polgárok jóléte szempontjából stratégiai fontosságú ágazatoktól, melyeknek – különösen a közös európai együttműködés terén – az EKT számára innovatív kutatási területeket kellene képezniük.

3.7 Az EGSZB emellett arra is emlékeztet, hogy a nemzeti kutatási rendszerek gazdasági támogatásának optimalizálása és/vagy újradefiniálása érdekében kerülni kell az alkalmazott tudomány és az alapkutatások hamis szétválasztását, mely vonzó lehetőségnek tűnik a költségvetési kiadásaik csökkentésén fáradozó egyes tagállamok számára. Ez a megközelítés ugyanis súlyos akadályt jelent a forrásokhoz és pénzeszközökhöz való hozzáféréshez.

4. Határokon átnyúló együttműködés

4.1 Az EU-ban az összeurópai kutatás terén megvalósuló együttműködés néhány nagyobb kezdeményezésben (11) összpontosul. Ugyanakkor a kutatásra és fejlesztésre szánt közkiadásoknak – beleértve az Európai Bizottság által finanszírozott programokat is – csupán 0,8 %-át használják fel a tagállamok közös programjaira (12), noha bizonyítékok szólnak amellett, hogy a határokon átnyúló együttműködés révén javítani lehet a kutatási és fejlesztési tevékenységek szintjét, új ágazatok lehet bevonni, valamint közületi és magánforrásokhoz lehet hozzájutni közös projektek finanszírozása céljából. **Mindez megerősíti azt, hogy egész Európára kiterjedően szükség van a tudáshálózatok sűrű egybeszövésére.**

(7) Az „Önkéntesen alkalmazható iránymutatás a közös kutatásprogramozás keretfeltételeiről” ERAC – GPC, 2010 című dokumentumban lefektetett alapelvek.

(8) Az EU „Innovációs Eredménytábla 2011” elnevezésű dokumentuma kimutatja, hogy az Egyesült Államok, Japán és Dél-Korea magasabb teljesítménnyel bír, mint a 27-ek Európája. A feltörekvő országok, így Brazília, Kína és India részesedése nő a világ gazdaságban, a kutatás-fejlesztésben betöltött szerepük pedig szintén egyre nagyobb.

(9) 2008-ban ezek a beruházások az európai GDP 1,92 %-át tették ki, míg az Egyesült Államokban 2,79 %-ra rúgtak (Eurostat, 2008).

(10) Patrizio Fiorelli, az Európai Bizottság költségvetési bizottságának szövivője 2012 októberében bejelentette, hogy le fogják faragni az Erasmus-ösztöndíjakra szánt közösségi és tagállami kifizetéseket.

(11) Például a Keretprogramok, az Európai Űrgyűnökség, a Molekuláris Biológia Európai Laboratóriuma és az Európai Nukleáris Kutatási Szervezet.

(12) A GBAORD a tagállamok által a kutatás-fejlesztésre fordított költségvetési kifizetések, közberuházások és támogató intézkedések mérésére szolgáló kritérium.

4.2 Az új kutatásfinanszírozási programok bevezetése – így az EKT 2012-ben bevezetett „**Szinergia**” **kutatási támogatása**, mely a határokon átnyúló kis (és általában interdiszciplináris) kutatócsoportokat támogat – hozzájárulhat ahhoz, hogy bizonyosodjon a közös munka hozzáadott értéke és komplementaritása, legalábbis amennyiben ezek a csoportok kreatív módon kezelik a forrásokat, és újszerűen osztják meg egymást kiegészítő ismereteiket, kapacitásaikat és forrásait.

4.3 Emellett továbbra is léteznek akadályok és korlátok a külföldiek számára az európai érdekű nemzeti kutatóközpontokhoz való hozzáférés tekintetében, valamint a nem részt vevő tagállamokban dolgozó tudósok számára az összeurópai kutatási infrastruktúrákhoz való hozzáférés tekintetében. Mindkét esetben a hozzáférést nemzeti preferenciák alapján engedélyezik. Az EGSZB úgy véli, hogy ezek a korlátok akadályozzák az EKT teljes megvalósulását.

4.4 Az EGSZB szerint a már bejelentett tevékenységi térképnek – mely kimutatná a határokon átnyúló tudományos együttműködés erős és gyenge pontjait, valamint hiányosságait – nemcsak a tagállamok által szolgáltatott adatokon kellene alapulnia, hanem biztosítania kellene az EKT-hoz kötődő vagy abban érdekelt civil szervezetek valódi és tényleges részvételét is.

5. A munkaerőpiac megnyitása a kutatók számára

5.1 Kiválasztás

Az eddigi számos erőfeszítés ellenére továbbra is korlátok állnak a nyílt, átlátható és érdemen alapuló kiválasztás előtt. A kiválasztási szempontokat nem jelentik be mindig megfelelő módon, és nem ismeretesek az értékelő panel alkotóelemeinek összeállítását irányító szabályok sem, melyek gyakran nem összehasonlíthatóak az egyes tagállamok között (ilyen például az Euraxess portál). Az Európai Bizottság jelzi, hogy bizonyos számú kutatói megbízást nem az érdemek alapján osztottak ki, bár ezek pontos száma nem ismeretes⁽¹³⁾. Az európai kutatók chartájára vonatkozó ajánlás, a kutatók felvételét szabályozó magatartási kódex és a európai kutatói partnerség⁽¹⁴⁾ pozitív hatással járt nemzeti és intézményi szinten. Ugyanakkor a charta és a kódex elveinek életbe léptetése továbbra is túlságosan lassan történik. Az EGSZB attól tart, hogy a még több garanciát nyújtó és integrált kutatói munkaerőpiac hiánya nehezen leküzdhető akadályt képezhet az EKT 2014-ig történő megvalósítása előtt.

⁽¹³⁾ Évente mintegy 40 000 betöltendő kutatói állás van, melyek közül 9 600 egyetemi oktatói kinevezés (Technopolis, 2010).

⁽¹⁴⁾ A charta és a kódex konkrét megvalósítása érdekében az Európai Bizottság 2008-ban elindította a „Humánerőforrás-stratégia a kutatók chartájának és kódexének integrálásáért” című programot, és 2009-ben felállította a „Humánerőforrások intézményi stratégiájának csoportját”, hogy az érdekelt felek számára egész Európában a bevált gyakorlatok cseréjét szolgáló platformot hozzon létre.

5.2 Munkakörülmények

A kutatók munkakörülményei tagországonként jelentősen eltérőek, és egyes esetekben nem bizonyulnak elég vonzóknak a fiatalok odacsábításához, a tapasztalt szakemberek megtartásához és a külföldi kutatók meghívásához. Az előléptetési kritériumok, a karrierlehetőségek és a javadalmazási rendszerek túlságosan különböznek az egyes országok között. Az intézmények nem mindig ismerik el a mobilitást az akadémiai teljesítmény mutatójaként. A válságtól leginkább sújtott országokban már megfigyelhető, hogy egyre több fiatal és/vagy tapasztalt kutató keres alternatív megoldásokat, akár Európán kívül is. Az Európai Bizottságnak nem szabad figyelmen kívül hagynia ezt a humánerőforrás-veszteséget a tudományos és kutatási ágazatban. Az EGSZB ezért arra ösztönzi, hogy a tagállamokkal együttműködésben sürgősen foganatosítson konkrét intézkedéseket az előbbi jelenség megfékezése érdekében.

5.3 Mobilitás

A támogatások és finanszírozások átvihetőségének és hozzáférhetőségének feltételei is akadályozzák a kutatók mobilitását, akik 13 tagállam esetében nem tarthatják meg saját nemzeti támogatásaikat. A kutatócsoportok sem minden esetben vonhatnak be nemzeti kutatási terveikbe külföldi partnereket, mivel több országban (11 tagállamban) a támogatásokat csak nemzeti kutatóintézetek kaphatják. Négy tagállamban a tanulmányi ösztöndíjak nem hozzáférhetőek külföldi állampolgárok számára.

5.4 Társadalombiztosítás

Ahogy az már Horizont 2020 című véleményében⁽¹⁵⁾ is megtette, az EGSZB emlékeztet arra, hogy sürgősen javítani kell a transznacionális projektekben részt vevő kutatók nyugdíjaival és nyugdíjalapaival kapcsolatos helyzeten, és olyan európai kiegészítő nyugdíjalapot kell létrehozni, mely lefedné/kompenzálná az egyik országból a másikba és egyik egészség-biztosítási rendszerből a másikba való átjárásból adódó veszteségeket. A társadalombiztosítási rendszerek, melyek gyakran magától értetődőnek gondolják azt, hogy a kutatók ugyanannak a szervezetnek dolgoznak egész pályafutásuk során, kevésbé veszik figyelembe azokat az éveket – vagy egyszerűen tudomást sem vesznek róluk – melyek során egy kutató egy másik országban folytatta tevékenységét. Az eddigi erőfeszítések nyilvánvalóan elégtelenek, hiszen nem sikerült ezt a fiatal kutatók számára különösen káros akadályt kiküszöbölniük.

6. A nők és férfiak közötti egyenlőség teljes megvalósítása. A nemek szempontjának bevonása a kutatói projektekbe

6.1 Az utóbbi években gyakorlatilag minden ágazatban erőteljesen nőtt a női kutatók száma, de továbbra is túlságosan alacsony a tudományos intézetekben és az egyetemeken vezető

⁽¹⁵⁾ HL C 181., 2012.6.21., 111. o.

akadémiai állásban vagy kutatásvezetői pozícióban levő⁽¹⁶⁾ kutatók száma. Mindez annak ellenére van így, hogy kellően bebizonyosodott már, hogy a vegyes kutatócsoportok hatékonyabban működnek, valamint szélesebb tapasztalati bázissal, megosztott tudással, eltérő szempontokkal és a társadalmi intelligencia magasabb szintjével vannak felvértezve. A nők egyetemi pályafutását továbbra is erőteljes függőleges szegregáció jellemzi, az üvegplafon a munkahelyi szegregációhoz hasonlóan megmaradt⁽¹⁷⁾.

6.2 A nemek közötti bérkülönbség továbbra is fennáll az egyetemeken és a kutatóintézetekben, csakúgy, mint az egyéb ágazatokban. Ehhez a jelenséghez egyéb tényezők mellett hozzájárulnak az olyan, elvben „semleges” munkaköri leírások, melyek azonban nem vesznek tudomást a nemek közötti eltérésekről, a családi munkamegosztás hiányáról és a még mindig meglévő közvetlen és közvetett hátrányos megkülönböztetésről⁽¹⁸⁾. Mindez azt jelenti, hogy a női tudományos potenciál alulértékelt és nem kellően kihasznált, a nők alulreprezentáltak, és a kutatási és innovációs döntéshozatal során hiányzik a nemek közötti egyensúly.

6.3 Nem rendelkezik minden tagállam olyan nemzeti szakpolitikákkal, melyek a **nemek közötti egyenlőség kérdésének a kutatás terén való érvényesítését** segítenék elő, ez pedig alapjaiban kérdőjelezi meg e folyamat minőségét és helytállóságát. A nők egyenlőbb arányban való részvétele erősítené a tehetségek, a munkaerő és a döntéshozatali folyamat sokszínűségét, valamint emelné a kutatás színvonalát is. Mindez elkerülhetővé tenné a nemek közötti egyenlőség kérdésének a kutatásban való elhanyagolásából fakadó jelentős gazdasági költségeket, sőt hibákat is. Ha nem javul a nemek közötti egyenlőség kérdésének a kutatás terén való érvényesítése, annak negatív következményei lesznek az EKT-ban a kiválósági szintek elérésére vonatkozó célkitűzések terén. A nők erőteljesebb bevonása hozzá fog járulni az európai szociális-gazdasági növekedéshez és a kiválóság, a tudományos teljesítmények és a kutatási eredmények fokozásához.

6.4 Az EGSZB arra ösztönzi az Európai Bizottságot és a tagállamokat, hogy kettőzzék meg erőfeszítéseiket és fogadjanak el még hatékonyabb intézkedéseket az egyetemi, kutatói és

tudományos téren meglévő nemi egyenlőtlenségek tényleges kiküszöbölése érdekében. Különösen fontos megvalósítani a legalább 40 %-os női részvétel biztosítására vonatkozó ígéretet mindazon bizottságokban, melyek a szerződések odaítéléséről döntenek, valamint a projekt-értékelési kritériumok kidolgozásában és/vagy felülvizsgálatában vesznek részt, vagy amelyek az egyetemi, tudományos és kutatási központokra vonatkozó munkaügyi szakpolitikákat határozzák meg. A egyetemeken és kutatóintézetekben a nemek között megvalósítandó egyenlőséget célzó akciótervek kidolgozását, végrehajtását és értékelését az EGSZB szintén pozitív intézkedésnek tartja, feltételezve, hogy a nők tevékenyen és teljes mértékben részt vesznek a teljes folyamatban.

6.5 AZ EGSZB emellett felkéri az Európai Bizottságot, hogy biztosítsa a szervezett civil társadalom részvételét annak a javaslatnak a kidolgozásában, mely a nők tényleges egyetemi és kutatóintézeti egyenlőségét előmozdítani hivatott intézményi változtatásokra vonatkozó iránymutatásokat fogja tartalmazni.

7. A tudományos ismeretek terjesztésének, hozzáférhetőségének és átadásának digitális eszközök révén is történő optimalizálása

7.1 2008 áprilisában az Európai Bizottság ajánlást⁽¹⁹⁾ adott ki a szellemi tulajdon kezeléséről a tudásátadás összefüggésében. Az ajánlás tartalmazta az egyetemeken és egyéb közületi kutatóintézetek számára összeállított bevált gyakorlatok kódexét⁽²⁰⁾. Ugyanakkor ez a kódex nem elegendő az ajánlás célkitűzéseinek a megvalósításához.

7.2 A tudományos információkhoz való hozzáférés lényeges feltétele az eredményes kutatásnak és az innováció sikeres ösztönzésének, így tehát Európa versenyképességének is. Ehhez hozzátartozik a kutatók, a kutatási partnerségek – különösen a kutatás és a vállalkozások –, valamint a kutatók és a polgárok közötti tudástranszfer, aminek része a publikációkhoz való nyilvános hozzáférés. Az EGSZB üdvözlöi az ezzel a kérdéssel foglalkozó európai bizottsági közleményt,⁽²¹⁾ és utal az ennek tárgyában kidolgozott véleményére.⁽²²⁾

7.3 Az EGSZB emellett helyesel egy olyan menetrend kidolgozására irányuló szándékot, mely az e-tudományt a kutatási eszközökhöz és forrásokhoz való hozzáférés révén támogató e-infrastruktúrák fejlesztésére vonatkozik.

⁽¹⁶⁾ A doktori fokozatot szerzők 45 %-a nő, de az aktív kutatóknak csak 30 %-át teszik ki, ez az arány pedig 10 %-ra süllyed az akadémiai világ vezetői állásait illetően. Átlagban a magas szintű tudományos intézményeknek vagy kutatóintézeteknek csak 13 %-át vezetik nők, az egyetemeknek pedig csak 9 %-át. Az Európai Bizottság Nők és a Tudomány nevű Helsink-i csoportjának a tanulmánya: „She Figures Preliminary data 2012”, "Gender in Research and Innovation: statistics and indicators", <http://ec.europa.eu>

⁽¹⁷⁾ Az egyetemi hallgatók és diplomát szerzők körében a nők aránya (55 és 59 %) magasabb a férfiakénál, de az utóbbiak a felsőbb szinteken nagyobb számban találhatók meg. Az alacsonyabb szintű egyetemi állások esetében a nők aránya csak 44 %, az egyetemi docensek esetében 36 %, míg az egyetemi tanárok esetében 18 %.

⁽¹⁸⁾ Az Európai Parlament 2012. márciusi állásfoglalása aláhúzza azt, hogy továbbra is jelentős különbség van a nők és a férfiak bérszintje között. Az EU-ban a nők átlagosan 17,5 %-kal kevesebbet keresnek a férfiaknál, miközben az új diplomások között 60 %-os az arányuk.

⁽¹⁹⁾ C(2008) 1329.

⁽²⁰⁾ A fenti dokumentum célja az volt, hogy a tagállamok és az érdekelt felek számára összeállítsa a gyakorlatok és politikák listáját a még mindig elégtelennek bizonyuló tudásátadás élnkítése céljából. Másrészt pedig az ipari ágazatban is tapasztalatokkal rendelkező dolgozók száma (például a tudásátadásra és ismeretterjesztésre szakosodott egyetemi tanszékeken) lényegesen alacsonyabb Európában, mint a világ más részein. Az EU-ban tevékenykedő kutatóknak csak 5–6 %-a ment át a közszférából a magánszférába vagy fordítva.

⁽²¹⁾ COM(2012) 401 final.

⁽²²⁾ Az EGSZB véleménye: A tudományos információkhoz való hozzáférés – közfinanszírozás.

7.4 Az EGSZB felkéri az Európai Bizottságot, hogy kérje, és teljes mértékben használja is ki a kutatók és a tudósok európai civil társadalmának a részvételét a tagállamok fórumának keretében bejelentésre kerülő rendszeres eszmecsereken. Ez a fórum a tudományos programok és projektek eredményeinek terjesztése és átadása számára referenciapontként fog szolgálni.

Kelt Brüsszelben, 2013. január 16-án.

*az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke*

Staffan NILSSON
